

Tor Øygarden

Den siste store krigen i senantikken, Bysants og Perserriket – Fra ca. 622-630; Forklaringen bak en av de mest dramatiske og konsekvensielle militære snuoperasjonene i historieskrivningen

Et studie innen klassisk og antikk historie

Fordypningsoppgave i MLHIST

Veileder: Leif Inge Ree Petersen

Mai 2020

Keiser Herakleios ved Nineveh

Tor Øygarden

**Den siste store krigen i senantikken,
Bysants og Perserriket – Fra ca.
622-630; Forklaringen bak en av de
mest dramatiske og konsekvensielle
militære snuoperasjonene i
historieskrivningen**

Et studie innen klassisk og antikk historie

Fordypningsoppgave i MLHIST
Veileder: Leif Inge Ree Petersen
Mai 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske studier

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse

Innledning	2
Historisk oversikt.....	2
Formål og problemstilling	4
Metode.....	5
Kilder, historiografi og teori	6
Primærkilder og kilder som tar i bruk primærkildene:.....	6
Sebeos.....	7
Chronicon Paschale.....	7
Theophanes bekjenneren.....	7
Dionysius av Tel-Mahre	7
Al-Tabari	8
George av Pisidia.....	8
Sentrale Historikere	8
Historiografi.....	9
Resultater.....	20
Politiske faktorer	20
Taktikk og teknologi	20
Geopolitisk innvirkning	21
Diskusjon	21
Konklusjon	24
Referanseliste	26

Innledning

Oppgavens formål er å se på konflikten mellom bysantinerne og perserne på begynnelsen av 600-tallet, med et særlig fokus på den siste delen av denne konflikten. Problemstillingen for oppgaven er å se på hvilke teknologiske- og taktiske/organiserende, politiske og geopolitiske faktorer som lå til grunn for bysantinernes mirakuløse vending i konfliktens siste år. Tittelen på oppgaven er tatt etter inspirasjon fra Howard-Johnstons kommentar om krigen, som beskriver den som; «one of the most astonishing reversals of fortune in the annals of war».¹

Historisk oversikt

Det tidlige 600-tallet er et turbulent tidspunkt for konflikten mellom perserne og bysantinerne. Omstridte landområder skiftet hender gjentatte ganger mellom de to rikene gjennom hele perioden, som på mange måter baner vei for det muslimske kalifatet. I 614/615 er bysantinerne klare til å kapitulere, og akseptere persisk overhøyhet. I 626 er Konstantinopel under beleiring av avarerne, med perserne stasjonert på den andre siden av bosporosstredet. Dette markerer en av de siste offensivene som perserne begir seg ut på. Bare 2 år senere har likevel bysantinerne presset seg så langt inn i det sassanidiske Persia, at perserne blir tvunget til å søke om fred. I den siste delen av konflikten er krigsfokuset til perserne stort sett basert på utelukkende defensive manøvrer, før fredsavtalen finner sted mellom 628-630. I fredsavtalen restaurerer keiser Herakleios grensene stort sett tilbake til normalen før konflikten brøt ut mellom de to partene.

Bysantinerne og Perserne er ofte i konflikt siden 500-tallet, og konflikten når på mange måter sitt klimaks på begynnelsen av 600-tallet. Rundt slutten av 500-tallet blusser konflikten opp på ny mellom sasanidene og bysantinerne², men kampene stilner etter at begge sider er nødt til å svare på andre trusler. Bysantinerne må svare på et økende press fra avarerne og slaverne i vest på Balkan³, mens perserne på sin side må forsvare mot stadig mer aggressive tyrkere i nord-øst.⁴ Dette forteller også noe om det større geopolitiske bildet, der både bysantinerne og perserne er under konstant press utenfra av ulike steppeimperier. I 602 blir den bysantinske keiseren Maurikios avsatt og drept. Khosrau 2., Shahanshah av Persia (kongenes konge), var blitt hjulpet til makten av Maurikios. Dermed kunne Khosrau 2. bruke drapet på Maurikios som et *casus belli* (årsak for krig) for å angripe vestover igjen.⁵ Etter økende fiendtlighet til det nye styret, gjennomførte Herakleios opprør og statskupp mot den daværende keiser Fokas i 610, og ble innsatt som ny keiser. Fram mot 624/626 taper bysantinerne grunn på alle sider, fra perserne i sør og øst, og fra avarerne i vest. Selv om bysantinerne vant en taktisk seier i Kappadokia-området i 622, var denne seieren av mindre strategisk konsekvens. I tillegg var Herakleios' vellykkede militære ekspedisjon i 624/625 av større strategisk konsekvens for konflikten, men initiativet og offensiven lå fremdeles i stor grad ennå hos perserne.

¹ Sebeos (1999a):xxiv.

² Bysantinsk-sasansk krig 572-591. Greatrex & Lieu (2002):142-175.

³ Greatrex & Lieu (2002):170.

⁴ Sebeos (1999a):xix-xx.

⁵ Howard-Johnston (2010):436.

Den persiske hæren var delt opp i to enheter.⁶ Den ene armeen ble sendt sør-vest, og var under ledelse av den persiske hærføreren Shahrbaraz. Den andre armeen var under ledelse av Shahin, som ble sendt mot Asia Minor.⁷ I 626 var Konstantinopel selv under beleiring, mens Herakleios personlig var på felttog i det østlige Anatolia. Beleiringen blir utført av en gruppe persere på den asiatiske siden av bosporos-stredet, mens på den vestlige siden står det en gruppe med avarere og slaver. Angriperne skal ha vært nummerert til rundt 40000-80000, mens forsvarerne i Konstantinopel skal ha vært 15000 eller mindre.⁸ På grunn av dårlig kommunikasjon mellom sidene, liten kontroll over bosporosstredet (perserne kommer seg aldri over for å hjelpe avarerne) og ukoordinerte angrep, endte beleiringen i et totalt nederlag for angriperne. Avarerne trakk seg tilbake fra Balkan og forbi Donau for å konsolidere makten og hegemoniet overfor de andre folkeslagene, mens den persiske armeen måtte trekke seg tilbake østover for å svare på Herakleios' angrep på persiske kjerneområder.⁹

Delene av den persiske armeen under ledelse av generalen Shahrbaraz, skal ha blitt kalt tilbake til Persia av Khosrau 2. Dette kan ha skjedd via brev, som bysantinerne deretter skal ha fått fatt i. Etter å ha vurdert situasjonen innad i det persiske riket, skal han etter sigende ha bestemt seg for å møte Herakleios for å inngå en midlertidig fredsavtale. Det er usikkerhet knyttet til når disse utvekslingene finner sted, noen kilder mener etter beleiringen av Konstantinopel i 626, andre etter Khosraus død i 628. Herakleios hadde samtidig i 626 sendt en del av armeen sin sørover under antatt ledelse av han selv, eller hans bror Theodoros, som skal ha slått en invaderende persisk arme i Asia Minor under ledelse av Shahin.¹⁰ En annen del skal ha blitt sendt for å forsterke forsvaret av Konstantinopel. Den siste delen av armeen skal ha drevet mindre kamper på det tyrkiske fastlandet. Det neste året skal Herakleios ha gjennomført en ny militær ekspedisjon østover og nordover. Under denne ekspedisjonen skal Herakleios ha møtt en tyrkisk arme som hadde krysset Kaukasus, og disse skal ha blitt enig om et felles angrep mot perserne. Denne ekspedisjonen kulminerte i slaget ved Nineveh (627), som endte med en avgjørende taktisk og strategisk seier for bysantinerne.¹¹

Tiden etter Nineveh er preget av bysantinsk militær tilstedeværelse i nærheten av Ctesiphon, som tvinger frem stadig mer bysantinskvennlige fredsavtaler. Shahrbaraz fortsetter likevel å være en reell trussel for bysantinerne frem til en overensstemmelse nås mellom Shahrbaraz og Herakleios i løpet av 629. Khosrau 2.s førstefødte, Kawad Shiroe, gjennomførte, i kombinasjon med den politiske eliten i Ctesiphon, et kupp og attentat mot hans far i løpet av 628. Dette kuppet innleder følgelig en stor tronstrid innad i det persiske riket, der riket gjennomgår flerfoldige lederskifter over bare få år. Shiroe dør etter kort tid med makten, og hans sønn Ardasjir 3., mister styret til den mektige Shahrvaraz og hans ubeseirede arme, som griper makten ved hjelp av

⁶ Muligens 3 enheter om man skal tro Al-Tabari. Bosworth, via Nöldeke, noterer likevel at det er svært sannsynlig at navn har blitt forvekslet og at Shahrbaraz var den som erobret Jerusalem og Syria/Palestina. (Al-Tabari, 1999):318[745].

⁷ Senere i oppgaven skal det forklares at navn er problematisk i disse framstillingene, Al-Tabari påstår at Shahrbaraz ble sendt til Asia Minor og Shahin mot Syria og Palestina, men Bosworth kommenterer at dette sannsynligvis er forbytning av navn. Howard-Johnston støtter også denne teorien. (Al-Tabari, 1999):318; (Sebeos, 1999b):204-205.

⁸ Hurbanič foreslår at det totale nummeret angriperne sannsynligvis var lavere enn det som ble framstilt i den offisielle rapporten ~40000, men dette er en moderne antakelse. Klassiske kilder nummerer angriperne til 80000. Hurbanič (2019):135-136&163-164.

⁹ Howard-Johnston (2010):442.

¹⁰ Sebeos (1999b):217-218.

¹¹ Howard-Johnston (2010):443.

bysantinsk støtte. Shahrbaraz blir likevel drept etter bare 40 dager, og etterfølges av Khosraus datter Boran. I 630 er fredsavtalen mellom bysantinerne og perserne ferdigstilt, og bysantinerne forhandler tilbake mange av områdene som de mistet i løpet av det tidlige 600-tallet.¹² Like etterpå entrer i konfliktbildet, og begynner å konkurrere om bysantinerne- og persernes landområder i Midtøsten og Mesopotamia. Muslimenes inntog i Midtøsten i løpet av 600-tallet, signaliserer en slutt på den gamle tofoldige verdensorden (i vesten) mellom et gresk/romersk rike og et persisk rike, som hadde eksistert i flere århundrer.

Det geopolitiske bildet i perioden involverte avarerne og tyrkerne, to steppeimperier som opererte på relativt like premisser. Kort forklart fungerte disse steppeimperiene på følgende måte; for å kunne etablere seg som overlegne overfor de andre folkeslagene i de aktuelle områdene måtte imperiene samle nok prestisje og rikdom for å garantere mandat. Prestisje og rikdom kunne man oppnå via plyndringstokter og erobringer, samt seire på slagmarken mot andre folkeslag og riker. Man kunne også oppnå dette ved å presse ut penger fra andre grensende riker.¹³ Nederlag i slike begivenheter kunne få store ramifikasjoner for steppeimperiets maktmandat, og førte ofte til tap av *hegemoni*¹⁴, som deretter resulterte i opprør blant de underlagte folkeslagene. I tyrkernes tilfelle utløser for eksempel tapet mot det kinesiske Tang-dynastiet i 629/630 en slik politisk krise innad i det tyrkiske riket.¹⁵ I avarernes tilfelle kan Beleiringen av Konstantinopel beregnes som et lignende nederlag for avarerne, som følgelig førte til signifikant tap av prestisje og deretter utløste opprør blant folkeslagene under avarerne.¹⁶

Formål og problemstilling

Teksten vil ta utgangspunkt i konflikten mellom perserne og bysantinerne. Særlig krigens siste år, fra 622-630, vil analyseres og tolkes. Dette er fordi det i denne perioden skjer en mirakuløs vending i konflikten, som deretter har voldsomme konsekvenser for verdensbildet i lang tid etter det aktuelle tidsrommet. På bakgrunn av disse konsekvensene for ettertiden, er det akkurat tidsrommet 622-630 som er valgt. Det vil likevel også være nødvendig å ta med noe fra konfliktens tidligere år for å gi tilstrekkelig med kontekst for senere handlinger. Fokuset i teksten vil ligge på hvordan og hvorfor konflikten utviklet seg slik den gjorde. Hvordan kan bysantinerne suksess i konfliktens senere år forklares? Hvorfor faller det persiske riket sammen etter tiår med militære suksesser? Disse spørsmålene vil forsøkes å gi svar på i teksten, ut fra tilgjengelig og utvalgt kildemateriale på temaet. Det vil velges ut hendelser som blir ansett som sentral for krigens utvikling, og disse vil bli sammenlignet på basis av historiografien. Den aktuelle perioden er godt dokumentert, men samtidig også kompleks på mange måter. Det har derfor vært nødvendig å ta et utvalg av hendelser og faktorer, som er ansett som adekvat for å forklare konfliktens gang. Følgende problemstilling står til oppgavens natur; hvilke militærteknologiske- og taktiske/organiserende, politiske, og geopolitiske faktorer lå til grunn for å forklare bysantinsk suksess og persisk fall, og hvilken av disse faktorene hadde mest innvirkning på konfliktens gang? Alle disse faktorene er fremmet i historiografien i ulik grad, men oppgavens hensikt vil være å drøfte og sammenligne faktorene i lys av denne historiografien. Teksten er dermed tredelt, der hver faktor vil

¹² Howard-Johnston (2010):444.

¹³ Pohl (2018):22.

¹⁴ Hegemoni betyr etablert forståelse av dominans av et folkeslag, over et eller flere folkeslag.

¹⁵ Gräff (2002):33.

¹⁶ Petersen (2013):379.

fremstilles og vurderes både individuelt og sammenlignet opp mot hverandre for mer eller mindre påvirkning på konflikten.

Med militærteknologiske- og taktiske/organiserende faktorer menes det faktorer som involverer væpnet konflikt. Sentralt innenfor denne faktoren regnes store slag, og hva slags taktiske disposisjoner som kan identifiseres på begge sider. Taktikk kan også omhandle manøvrering av tropper og organiseringen av troppene. I tillegg regnes eventuelle fordeler innenfor militær teknologi som en del av denne faktoren. Dette er fordi teknologi ofte har store konsekvenser for det taktiske- og strategiske planet i en konflikt.

Politiske faktorer innebærer det politiske liv innenfor bysantinernes og persernes hoff. Slike faktorer kan være politiske intriger som får konsekvenser for resten av konflikten og krigens gang. Intriger kan være små avtaler gjort i skjul mellom ulike faksjoner, eller åpent opprør mot styresmaktene. Politiske faktorer kan likevel også være hendelser, eller eventuell politisk konsensus, som kan tyde på stabilitet innad i riket.

De geopolitiske faktorene handler om det større bildet av konflikten, og hvordan både bysantinerne og perserne påvirkes av disse faktorene. Slike faktorer kan være mellomstatlige disposisjoner, eller relasjoner til andre klientstater, grensende folkeslag og andre riker. I tillegg kan slike faktorer være ytre trusler som fører til at hovedaktørene i konflikten, bysantinerne og perserne, er nødt til å respondere enten diplomatisk eller militært på disse truslene.

Metode

Metoden som er brukt i forskningen på temaet er kvalitativ analyse av historisk tekstmateriale. Innenfor en slik analyse vil det alltid foregå en historisk tolkning av tekstmateriale. I denne teksten er det forsøkt å etablere fakta ut fra kildematerialet, for deretter å kontekstualisere dette materialet i lys av oppgavens problemstilling.¹⁷ Tekstens problemstilling fremhever tre hovedfaktorer som skal sammenlignes og diskuteres, som avgrenser oppgavens område. Kildematerialet vil bli vurdert ut fra de 3 faktorene, og verdien vil variere ut fra forskningsspørsmålet (hvordan de svarer på problemstillingen), i henhold til det funksjonelle kildebegrepet.¹⁸ Oppgaven inneholder også komparative elementer. Dette vil si at problemstillingen på mange måter har tilrettelagt for å sammenligne faktorer, i tillegg til flerfoldige sammenligninger, eksempelvis mellom det bysantinske og det persiske riket. I det siste tilfellet har det komparative elementet en *kontrasterende*¹⁹ funksjon, og er en *synkron*²⁰ sammenligning. Det finnes likevel også innslag av *globalhistoriske*²¹ sammenligninger, særlig i tilfellet med geopolitiske faktorer (avarere og tyrkere) i et transnasjonalt (globalt) perspektiv.²² I historiografien er det flere historikere som anvender et *positivistisk* historiesyn, noe som vil si at man arbeider seg mot en detaljert og universell sannhet/kunnskap om fortiden.²³ Howard-Johnstons *Witnesses to a World Crisis* og Pourshariatis *Decline and Fall of the Sasanian Empire* er begge eksempler på et slikt positivistisk historiesyn; at

¹⁷ Melve & Ryymin (2018):45-46.

¹⁸ Melve & Ryymin (2018):40.

¹⁹ Kontrasterende funksjon vil si at ved å sammenligne to (eller flere) enheter, får man innsikt i de enkelte enhetene. Melve & Ryymin (2018):72-73.

²⁰ En synkron sammenligning vil si at to enheter (i dette tilfelle riker) sammenlignes ut fra samme tidsperiode (622-630).

²¹ Sandmo (2015):142-143.

²² Melve & Ryymin (2018):82.

²³ Sandmo (2015):134-135.

man kan nærme seg sikker kunnskap om hendelser og personer. I grundigere, mer ekstensiv forskning, kan det være mulig å bruke andre alternative metoder for å støtte opp om den originale tekstanalysen. Likevel skal ikke dette være nødvendig i en forskning på eldre historie, da tekstanalyse er noe man stort sett ikke kan unngå i en slik analyse.

Når det kommer til kildematerialet er det noen viktige momenter som må trekkes fram. Det er hovedsakelig brukt oversatte versjoner av primærkilder, noe som i noen tilfeller kan føre til unøyaktigheter og feiltolkninger. I en oversettelse av slike klassiske verk, vil alltid noe av informasjonen og originaliteten gå tapt. Det skal likevel sies at dette er et relativt minimalt problem, da det er tatt i bruk vitenskapelige oversettelser med kommentarer og hyppig bruk av spesialister på området. Et annet moment som må nevnes angående kildematerialet, er den store mangelen på reliable og ekstensive persiske kilder. Problemet her er at store deler av det persiske kildematerialet er gått tapt i historien, og finnes bare i senere kilders bruk av disse kildene. Dette fører til en relativt stor «bysantinisert» framstilling av hendelsesforløpet, der man mangler persernes perspektiv på disse hendelsene. Det er i oppgaven forsøkt å involvere senere arabisk, vest-syrisk og armensk kildemateriale for å supplere den bysantinske referanserammen. Et gjennomgående problem i kildematerialet er at kildene er skrevet på forskjellige språk, og dermed tolkes (spesielt persiske) navn forskjellig ut fra de opprinnelige kildene. Det gjør ikke saken noe bedre at høytstående persiske menn fikk offisielle titler, som perserne ofte foretrakk å bruke over navn. Dermed er noen navn blandet med titler, og en person kan ha flere navn basert på tittel/familienavn.²⁴ Dette kan føre til unøyaktigheter i historiografien når det angår navn, men eventuelle problemer vil diskuteres i oppgaven der det er hensiktsmessig.

Kilder, historiografi og teori

Primærkilder og kilder som tar i bruk primærkildene:

Primærkildene, eller kildene som er nærmest de aktuelle hendelsene, gir uvurderlig informasjon om konflikten mellom perserne og bysantinerne. Samtidig er det noen generelle tendenser med kildene som er verdt å merke seg. Kildene er som regel partiske i større eller mindre grad, noe som vil si at ingen påstand og personbeskrivelser kan tas for gitt. Dette er fordi flere av kildene er partsinnlegg i egen samtid, og noen kilder kan inneholde ren propaganda. I tillegg inneholder kildene som regel en stor grad av religiøs symbolikk, som til tider kan være vanskelig å skille fra de originale hendelsene. Det legges også til at kildene som er brukt i dette tilfellet er også blitt oversatt og tolket i oppgaven. Det vil si at selv om kildene er originalt primærkilder, kan de ha mistet noe av egenheten i denne prosessen. En annen ting som er verdt å merke seg er at flere av kildene omtaler de samme hendelsene, men med ulikt hendelsesforløp. Det kan derfor være vanskelig å skille fakta fra fiksjon og kunstnerisk frihet, og kan skape forvirring rundt hendelsene.

Det er også nødvendig å nevne at flesteparten av kildene som er tatt i bruk i denne oppgaven, er vinklet fra et bysantinsk perspektiv. Dette er ikke bare på grunn av utvalget som er foretatt, men også på grunn av mangel på kilder skrevet fra persernes

²⁴ Pourshariati (2008):146.

side. Det er et problem fra perioden at hovedparten av kildene som er skrevet er bysantinske, eller nøytrale kilder, og dette vil automatisk gi et skjevt bilde av hendelsene. Med nøytrale kilder menes det kilder som skriver fra et utenfra-perspektiv, altså kilder fra områder som ikke deltar «aktivt» i konflikten. Derfor er også for eksempel Al-Tabari tatt med som en kilde i denne oppgaven, fordi hans nedfellelse av hendelsene er noe av det nærmeste man kommer et persisk perspektiv. Al-Tabari er imidlertid også påvirket av religiøse preferanser i henhold til hans islamske ståsted. Dermed er det mangel på persernes ståsted og posisjon rundt konflikten, og dette vil naturligvis føre til en varierende nøyaktighet i beskrivelse og tolkning av hendelsesforløpet.

Sebeos

Sebeos var en armensk historieskriver som skrev på 600-tallet om konflikten mellom perserne og bysantinerne. Som en del av den armenske historieskrivningen, hadde Sebeos nært innblikk til Perserriket i øst, og til Bysants i vest.²⁵ Armenia var også en viktig spillebrikke i den siste delen av konflikten mellom perserne og bysantinerne, og fikk framsettet til store deler av konflikten.²⁶

Chronicon Paschale

En krønike skrevet av en ukjent forfatter som dekker perioden 284-628, der deler av krøniken er forsvunnet eller manglende. Likevel antas det at forfatteren av krøniken var samtidig med Herakleios (muligens en del av presteskapet sammen med George av Pisidia)²⁷, og at vedkommende valgte å avrunde krøniken ved returneringen av «det sanne korset» til Jerusalem og Khosraus død mellom 628-630.²⁸ *Chronicon Paschale* inneholder først og fremst en presis fremstilling av tidsskjemaet som er av uvurderlig betydning for å faktasjekke andre kronografiske verk^{29,30}. Krøniken er dessuten den eneste kilden fra perioden som inneholder en detaljert framstilling av hendelsene ved beleiringen av Konstantinopel.

Theophanes bekjenneren

Theophanes var en historiker som samlet inn informasjon fra tidligere kilder til et samlet verk under hans levetid på slutten av 700-tallet og begynnelsen av 800-tallet. Theophanes er derfor i seg selv ikke nødvendigvis en primærkilde, men flere av kildene han har samlet, som diktene til George av Pisidia, er ikke å finne i sine originale versjoner i dag. Theophanes' historieverk inneholder viktig informasjon om konfliktens slutfase mellom bysantinerne og perserne. Selv om Theophanes er den mest informative kilden når det kommer til Herakleios' militære ekspedisjoner, varierer arbeidet hans ut fra kildene han hadde til rådighet. Howard-Johnston understreker også at Theophanes hadde en tendens til å blande årstall og hendelser, og dette kan skape markante feil i hans *Cronographia*.³¹

Dionysius av Tel-Mahre

Dionysius var en del av den tradisjonelle Vest-Syriske historieskrivningen. Dionysius levde i likhet med Theophanes i ettertid av hendelsene rundt starten av 600-tallet, og

²⁵ Sebeos (1999a):xi.

²⁶ Sebeos (1999a):xii.

²⁷ Howard-Johnston (1999):9.

²⁸ Whitby & Whitby (1989):x-xi.

²⁹ Kronografiske verk er historiske verk som forsøker å sette historiske hendelser i kronologisk rekkefølge i et tidslinjeformat, fra start til slutt.

³⁰ Howard-Johnston (1999):9.

³¹ Howard-Johnston (2006):59.

bruker tilgjengelige kilder for krøniken sin.³² Dionysius skriver om hendelser fra «historiens begynnelse» og til dens «slutt», men Palmer har foretatt et utvalg fra 582 (Maurikios trer til makten) til 718 (konklusjonen av arabernes beleiring av Konstantinopel).³³ Dionysius, i likhet med andre syriske historieskrivere, drar sannsynligvis mye av informasjonen sin fra felles kilder, noe som forklarer kildenes like framstillinger av noen sentrale hendelser. En av disse er antagelig Teofilos av Edessa, en historieskriver under det abbasidiske hoffet, som for så vidt også skal ha blitt brukt av Theophanes og dermed kan skape noe forvirring.³⁴

Al-Tabari

Al-Tabaris krønike er et verk fra «verdens begynnelse», til hans egen samtid (d.923). Al-Tabari skriver om hendelsene i det Sassanidiske dynastiet. Dermed skriver Al-Tabari stort sett med en vinkel som er basert på de sassanidiske perspektivene, til forskjell fra andre krønikere brukt i denne teksten, som stort sett skriver under bysantinsk perspektiv. Al-Tabari skal angivelig ha hatt tilgang til et sassanidisk historieskriv, som er antatt å ha hatt innslag av humoristiske framstillinger. Derfor er Al-Tabaris innsats for å skille humoristiske innslag fra fakta uvurderlig for å gi informasjon om situasjonen innad i det persiske riket.³⁵

George av Pisidia

George av Pisidia er en verdifull kilde til hendelsene i det bysantinske riket under samtiden til Herakleios. George skrev militære og religiøse dikt, noen av hvilke er dedikert til Herakleios militære ekspedisjoner i Persia.³⁶ George tok personlig arbeid både fra Herakleios og patriarken Sergius.³⁷ Det skal likevel også her nevnes at George hadde en tendens til å glorifisere Herakleios.³⁸ I tillegg hadde George også erfart hendelsene ved beleiringen av Konstantinopel i 626.³⁹ George av Pisdias diktsamling er ikke å finne i en engelsk oversettelse, noe som kunne vært brukt for å styrke oppgaven.

Sentrale Historikere

Det er mye som er blitt sagt om hendelsene i den avsluttende fasen i konflikten mellom bysantinerne og sassanidene. Forskning på temaet har gjennomgått flere faser i historieskrivningen, men har på mange måter fått nye innfallsvinkler i nyere tid. Nöldeke var en tysk historiker som blir ansett som en pioner innenfor den nyere tids forskning på bysantinerne og perserne. Nöldeke banet vei for en ny historietradisjon rundt konflikten mellom bysantinerne og perserne, blant annet ved å oversette og tolke en del historiske verk. Nöldeke har vært til stor inspirasjon og innflytelse for senere historikere på området, og er brukt av stort sett alle ledende historikere for sitt arbeid i tolkning og oversettelse. I nyere tid er det spesielt historikeren James Howard-Johnston som er ofte brukt i sekundærlitteraturen i oppgaven. Howard-Johnston er også hjernen bak de historiske kommentarene til Sebeos som er brukt i oppgaven. Howard-Johnston er på mange måter en pioner innenfor tolkning av kildemateriale, og hans arbeid har vært viktig for å kartlegge personer og hendelser i det bysantinske og det persiske riket. Howard-Johnstons arbeider er å anse som en viktig ressurs innenfor den nyere forskning

³² Palmer (1993):vi.

³³ Palmer (1993):v.

³⁴ Palmer (1993):97; Hurbanič (2019):229.

³⁵ Al-Tabari (1999):xx.

³⁶ Howard-Johnston (2010):20.

³⁷ Howard-Johnston (2010):16.

³⁸ Howard-Johnston (1999):8.

³⁹ «Bellum avaricum» & «In Bonum Patricium» Howard-Johnston (2010):21-22.

og historiografien i perioden. Andre historikere som bør nevnes i forbindelse med oppgaven er Mary & Michael Whitby, som har oversatt og kommentert den tilgjengelige versjonen av *Chronicon Paschale*. Historikeren Parvaneh Pourshariati er også brukt i oppgaven, da hennes studier drar sterkt fra den persiske siden av konflikten, og kan dermed være med på å supplere de ekstensive bysantinske synspunktene.

Historiografi

Howard-Johnston argumenterer for at Herakleios skal ha vært overlegen strategisk og militært under sine ekspedisjoner i Persia.⁴⁰ Likevel taper Herakleios tidligere kamper mot perserne, som den katastrofale utviklingen i Caesarea i 612, og slaget ved Antiokia i 613.⁴¹ I 615 er bysantinerne og Herakleios klar til å kapitulere og akseptere persisk overmakt tidlig i konflikten.⁴² Hva er det som skjer mellom år 613 og fram til Herakleios' store militære suksesser fra 623 og utover? Shahrvaraz og en betydelig del av den persiske armeen ble sendt for å erobre Egypt mellom 619 og 621.⁴³ Kanskje kan dette tyde på en mangel av ressurser og tropper for å respondere på Herakleios' uventede ekspedisjoner mot Aserbajdsjan og Persarmenia. Shahrvaraz var antageligvis returnert etter hans suksessrike ekspedisjon mot Egypt, og befant seg trolig et sted mellom Egypt og Persia ved starten av Herakleios' ekspedisjon østover i 623. Kunne Herakleios gjennomføre den dristige militære ekspedisjonen uten stor frykt for å bli avskåret?

En faktor som må diskuteres i den senere delen av konflikten mellom perserne og bysantinerne, er hvor mye av Herakleios' suksess som kan tilskrives militær dyktighet. I dette henseende er det spesielt slaget ved et ikke-navngitt sted i 622, ekspedisjonen i 624/625, samt ekspedisjon i 626/627 og slaget ved Nineveh som er av spesiell interesse for å utforske bysantinernes utviklede taktikker. I 622 er Herakleios og den bysantinske armeen samlet i Caesarea i provinsen Kappadokia (sør-øst i dagens Tyrkia) for å klargjøre en ekspedisjon østover. Shahrbaraz med den persiske armeen, etter hans ekspedisjon mot Egypt, stenger i midlertidig den bysantinske armeen fra videre bevegelser østover.⁴⁴ Etter at begge armeer forsøker å flankere hverandre med ulike manøvrer, ender det med at bysantinerne simulerer en retrett, som skal ha ført til at perserne brøt formasjon for å forfølge de angivelig flyktende bysantinske troppene. Deretter skal Herakleios ha overrasket perserne med et kontraangrep gjennomført av elitetropper, som skal ha reversert posisjonene og sendt perserne på flukt.⁴⁵ Selv om dette slaget var av liten strategisk signifikans, og bysantinerne var i en dårligere posisjon i etterkant av slaget, kan seieren ha hatt en viktig psykologisk innvirkning på den bysantinske armeen.⁴⁶

Herakleios' første omfattende militære ekspedisjon østover begynte trolig først i 624⁴⁷, etter at han hadde konkludert fredsavtalen med avarerne året før.⁴⁸ I den innledende

⁴⁰ Sebeos (1999b):215.

⁴¹ Howard-Johnston (2006):58.

⁴² Sebeos (1999b):211-212; Howard-Johnston (2010):440; Whitby & Whitby (1989):161-162; Sebeos (1999a):78-79.

⁴³ Howard-Johnston (2010):440.

⁴⁴ Kaegi (2003):114-115.

⁴⁵ Kaegi (2003):115.

⁴⁶ Howard-Johnston (1999):3-4.

⁴⁷ Theophanes foreslår en tidligere dato (621/622), men Howard-Johnston foreslår at Theophanes' dato er forskjøvet pga. feilaktig datering av andre hendelser. Sebeos daterer også Herakleios' ankomst i øst 1 år for tidlig (623). *Chronicon Paschale* har rett i å datere hendelsen til 624. Sebeos (1999a):79; Theophanes (1997):438; Howard-Johnston (2006):59; Whitby & Whitby (1989):166-167.

⁴⁸ Howard-Johnston (1999):16.

fasen av offensiven angriper Herakleios nord og øst gjennom Armenia, en rute som tilsynelatende ser ut til å ha kommet som en overraskelse for perserne og Khosrau.⁴⁹ Khosrau 2., som selv skal befinne seg med en persisk arme i Gandzak i «Atropatene», flykter sørover da han får informasjon om den invaderende bysantinske armeen. Etter å ha møtt lite motstand invaderer Herakleios' tropper det persiske Atropatene, der de blant skal ha plyndret et symbolsk viktig ildtempel.⁵⁰ Herakleios velger å overvintre på persisk område i Albania (dagens Aserbajdsjan), og dette gir perserne mulighet til å respondere på trusselen som bysantinerne utgjør. Blant annet er en persisk arme under Shahraplakan beordret til å holde et øye med den bysantinske armeen på avstand.⁵¹ I dette henseende er det nødvendig å kort nevne den strategiske belønningen av posisjonen for overvintringen til Herakleios. Den relativt korte avstanden til tyrkerne, nord for Kaukasus, gir nemlig mulighet for Herakleios for å søke om støtte fra hans nomadiske allierte.⁵²

Det følgende året befinner Herakleios seg i en svært ugunstig posisjon, med 3 persiske armeer som stenger hans utveier fra området. Den ene armeen er under Shahrbaraz, den andre under Shahraplakan og den siste under Shahin.⁵³ Herakleios befant seg nå i en svært prekær situasjon, og sto for alvor i fare for å bli utflankert av de persiske armeene. Den neste serien med strategiske manøvrer beviser hvor rådsnar den bysantinske hæren kunne være i en skjebnesvanger posisjon. Herakleios marsjerte øyeblikkelig mot den nærmeste (og antageligvis minste) armeen under Shahraplakan, og herjet med denne armeen natt og dag. Når denne armeen til slutt nådde Shahrbaraz' arme, var moralen lav etter de gjentakende bysantinske angrepene. Deretter lot Herakleios det se ut som at han utførte en retrett sørover, et sentiment som antageligvis så realistisk ut på grunn av Herakleios' akselerasjon og tvungen marsj gjennom natten. I likhet med slaget i 622 var taktikken vellykket mot perserne, som i stedet for å vente på Shahin, valgte å aksjonere og angripe bysantinerne. Shahin skal ha ankommet en gang etter bysantinerne hadde sendt de to forestående armeene på flukt, for deretter å ha blitt slått av bysantinerne etter tur.⁵⁴ Etter denne vellykkede operasjonen skal Herakleios ha marsjert nordover⁵⁵, hvorpå han skal ha bestemt seg for å overvintre nært Lake Van i dagens Øst-Tyrkia. I løpet av vinteren skal Herakleios ha utført et overraskelsesangrep mot Shahrbaraz' hovedkvarter i Archesh. Shahrbaraz skal ha unnsuppet det bysantinske angrepet med nød og neppe. Igjen viser dette vinter-angrepet Herakleios' vilje til å vike fra konvensjonell krigføring og evne til kreative løsninger.⁵⁶ Kreativ løsning ble også anvendt av bysantinerne da det viste seg at perserne gjorde motstand fra takene på bygningene i leiren. Løsningen på dette ble å sette fyr på bygningene. Tapene som blir registrert av Sebeos og Theophanes i angrepet på Shahrbaraz' hovedkvarter i Archesh hadde nok minimal militær konsekvens for perserne, men Howard-Johnston fremhever likevel den psykologiske effekten av gjentatte seire på bysantinernes side. I tillegg er det viktig å

⁴⁹ Howard-Johnston (1999):16; Sebeos (1999a):81; Theophanes (1997):438-439.

⁵⁰ Sebeos (1999a):81.

⁵¹ Shahraplakan omtales som «Shahrablangas» av Theophanes Theophanes (1997):441.

⁵² Howard-Johnston (1999):17.

⁵³ Theophanes (1997):441-442; Sebeos (1999a):82.

⁵⁴ Sebeos (1999a):82; Theophanes (1997):442; Howard-Johnston (1999):18.

⁵⁵ Theophanes noterer at Herakleios marsjerer mot «hunernes land». Theophanes (1997):442.

⁵⁶ I Sebeos' nedfellelse av hendelsene er det Shahrbaraz som innleder angrepet med et forsøk på å sende en liten gruppe soldater i bakhold. Sebeos (1999a):82-83; Theophanes (1997):443; Howard-Johnston (1999):18.

forstå skaden som antageligvis ble påført Shahrbaraz' personlige renommé i dette sammenstøtet.⁵⁷

Etter overvintringen ved Lake Van, bestemte Herakleios seg antageligvis for en sørlig rute gjennom Mesopotamia, for så å vri vestover mot Syria og dagens Øst-Tyrkia. Denne ruten skal han etter sigende ha valgt, i samsvar med hans rådgivere, på grunn av dens overflod med forsyninger.⁵⁸ Samtidig skal Herakleios ha blitt tett fulgt av Shahrbaraz, som fremdeles utgjorde en intimiderende trussel mot de bysantinske troppene. Bare bruk av en heroisk innsats fra en stasjonert baktropp ved en av bruene over Tigris skal ha stoppet perserne fra å nå bysantinerne.⁵⁹ Deretter skal Herakleios ha stasjonert seg i Sebasteia (et *theme*⁶⁰ midt i dagens Øst-Tyrkia), en posisjon som gav mulighet til å stoppe den invaderende armeen i nord under Shahin, samtidig som han kunne holde kontakten med Konstantinopel.⁶¹ Shahrbaraz' arme ser ut til å ha unngått å følge etter den bysantinske inn i Sebasteia, og har antageligvis styrt vestover for å nå Chalcedon i slutten av juni 626.⁶² Etter å ha knust armeen til Shahin⁶³, kunne Herakleios fokusere på forsvaret av Konstantinopel og hans allianse med tyrkerne. Etter episoden med beleiringen av Konstantinopel i 626 går krigen inn i siste fase, der initiativet ligger med Herakleios og bysantinerne for første gang siden starten av konflikten. Tyrkerne invaderer gjennom den kaspiske porten og inn i det persiske Transkaukasiske området (kulminerer med beleiringen av Tiflis/Tbilisi). Her møter Herakleios tyrkerne, og gjensidig høflighet gjenspeiles av de to allierte.⁶⁴ Shahrbaraz skal ha vært sendt til å forsterke forsvaret av Tbilisi, noe som førte til at beleiringen tok lengre tid enn antatt.⁶⁵

Møtet sikrer Herakleios en kontingent av tyrkiske auksiliære tropper⁶⁶ til hans ekspedisjon sørover mot perserne. Bysantinernes avansement sørover tvinger Khosrau til å samle sammen en reservearme i all hast, under kommando av en offiser ved navn Razates.⁶⁷ Herakleios overrasker trolig perserne nå på nytt, ved å velge en rute direkte mot Ctesiphon. En forvirret Razates forsøker desperat å innhente tapt grunn ved å hastemarsjere i forveien for å stoppe Herakleios' fremkomst.⁶⁸ Deretter følger slaget ved Nineveh. Sebeos drar parallellt til Herakleios' tidligere slag, der han simulerer retrett, men Howard-Johnston fremhever at dette er en skriftlig sedvane ved fremstilling av Herakleios' lederskap.⁶⁹ Mer sannsynlig er det at Herakleios kunne skjule hans posisjon

⁵⁷ Howard-Johnston (1999):18; Sebeos (1999b):216.

⁵⁸ Theophanes (1997):444.

⁵⁹ Theophanes (1997):444-445; Howard-Johnston (1999):19.

⁶⁰ Et *theme* var en landsdel av riket Bysants, relativt likt for eksempel fylker i dagens Norge.

⁶¹ Howard-Johnston (1999):19.

⁶² Shahrbaraz' ankomst i Chalcedon er nevnt i de fleste kildene, og hvis man skal stole på Theophanes' fremstilling av Shahrbaraz' arme som jager romerne vestover, kan man dedusere seg fram til at den persiske armeen dro vestover i stedet for å følge etter den bysantinske armeen inn i Sebasteia. Theophanes (1997):447; Sebeos (1999a):78; Whitby & Whitby (1989):170; Al-Tabari (1999):322; Palmer (1993):135.

⁶³ Ifølge Howard-Johnston er det Herakleios som gjennomfører dette slaget, mens Theophanes påstår denne armeen er under Theodore. Theophanes (1997):446-447; Sebeos (1999b):218.

⁶⁴ Theophanes (1997):447.

⁶⁵ Kilden som er brukt her er Movses Daskhurantsi, en armensk historieskriver. Greatrex & Lieu (2002):211-212.

⁶⁶ Nummerert til 40000 av Theophanes. Theophanes (1997):447.

⁶⁷ Navnet til Razates har varierende form i kildematerialet. «Razates» Theophanes (1997):448; «Rahzadh» Al-Tabari (1999):322; «Rozvehan» Palmer (1993):137; «Roch Vehan» Sebeos (1999a):83.

⁶⁸ Palmer (1993):136-137; Sebeos (1999b):219.

⁶⁹ Sebeos (1999b):220.

ved hjelp av en morgentåke⁷⁰, som førte til en avgjørende seier for bysantinerne. Dette tapet resulterte på persisk side til en solid knekk for Khosraus autoritet, og han ble nødt til å evakuere sitt operative hovedkvarter i Dastekert⁷¹, for å søke sikkerhet i Ctesiphon.⁷²

Et annet spørsmål om konflikten mellom perserne og bysantinerne, er om den bysantinske armeen var mer avansert teknologisk og taktisk enn det persiske. Karantabias hevder at mye tyder på at det bysantinske kavaleriet gjennomgikk viktige endringer i bruksområde, taktikk og utstyr. Det er likevel nødvendig å ta Karantabias med en klype salt, da han peker på bl.a. stighbøylen som en viktig oppfinnelse for å forklare bysantinsk overlegenhet, en teori som grenser til Lynns forklaring⁷³ av stighbøylen som revolusjonerende for samtiden.⁷⁴ Stighbøylen er ikke å anse som en viktig nok forskjell for å forklare bysantinernes seire over perserne, da den i beste fall gjorde det litt mer komfortabelt i nærkamp fra hesteryggen.⁷⁵ Bivar presenterer også i sin gjennomgang av persisk og bysantinsk krigføring på Eufkrat-fronten at det var mulig at det bysantinske kavaleriet opplevde en stor overhaling, mens det persiske kavaleriet var offer for tradisjonalistisk tenkning.⁷⁶ Det er likevel problematisk å konkludere med en slik tilnærming, da man er i besittelse av utfyllende bysantinske kilder (som Strategikon), mens det er stor mangel på reliable persiske kilder som kunne hjulpet å illustrere og belyse det persiske militæret.

Et annet poeng som Karantabias fremhever, er at Herakleios' arme skal ha gjennomgått øvelser over en 7-måneders periode. Dette poenget er delvis støttet av Theophanes' krønike, som beskriver Herakleios' treningseksersis av troppene.⁷⁷ I disse øvelsene kan noen av taktikkene som senere skulle prøves ut ha blitt testet, og troppene kan ha fått en nødvendig effekt i form av økt moral og disiplin. Howard-Johnston utdyper i følgende utsagn at; Herakleios' største bragd var hans gjenoppbygging av armeens moral.⁷⁸ I samsvar med militære øvelser, skal Herakleios også ha trukket seg tilbake til palasset i Hieria (lokalisert ved Chalcedon), der han skal ha brukt mye av tiden til å studere tidligere militære verk, som f.eks. Strategikon av Maurikios.⁷⁹ Bivar foreslår at et siste utkast av Strategikon potensielt kan ha vært skrevet av Herakleios selv.⁸⁰ I denne betraktningen er det interessant å se at bysantinerne ser ut til å inkorporere taktikker fra Strategikon, som *feigned retreat*⁸¹, i de militære ekspedisjonene etter 622.⁸² Kaegi fremhever at det ikke eksisterer kildemateriale som tyder på noen form for

⁷⁰ Et moment som kan støttes på grunn av den relative nærheten til elvene Tigris og «Greater Zab» (Nineveh ligger på østsiden av elvebredden til Tigris).

⁷¹ «Daskarat al-Malik» Al-Tabari (1999):322; «Dastgird» Palmer (1993):138; «Dastagerd» Theophanes (1997):451.

⁷² Theophanes (1997):452; Sebeos (1999a):84.

⁷³ Sawyer & Hilton (1963):91.

⁷⁴ Karantabias (2005):30.

⁷⁵ Sawyer & Hilton (1963):94.

⁷⁶ Bivar (1972):284&290-291.

⁷⁷ Theophanes (1997):435-436; Karantabias (2005):31-32.

⁷⁸ Sebeos (1999a):xxv.

⁷⁹ Kaegi (2003):108-109.

⁸⁰ Bivar (1972):287-288.

⁸¹ *Feigned retreat* er en taktisk manøver der man simulerer en retrett, for å få motstanderen til å bryte formasjon og følge etter. På denne måten gjør man motstanderen utsatt for bakhold og overraskelsesangrep.

⁸² Syvanne (2018):36.

restrukturering eller omorganisering av den bysantinske hæren, men at soldatene gjennomgikk trening og drilling på den tradisjonelle metoden.⁸³

Bysantinernes strategi for hva man skulle gjøre med grensende folkeslag involverte i all hovedsak to metoder. Diplomatiske virksomhet så langt det strakk seg først, og deretter militær respons hvis feiden ikke kunne løses ved hjelp av diplomati. Diplomatiske verktøy innebar distribuering av gull og tributt, kombinert med et tilgjengelig effektivt militært apparat for å begrense utpressingen.⁸⁴ Petersen beskriver i sin artikkel romernes relasjoner til steppefolkene rundt Svartehavet. Det var svært vanlig for bysantinerne å søke etter ekstra auksiliære tropper fra klientstater i krigssituasjoner. Likevel var de romerske relasjonene til de nærmeste steppenaboene, avarerne, et økende problem for bysantinernes klientsystem i perioden. På grunn av bysantinernes svake posisjon på Balkan som følge av borgerkrig og etterfølgende invasjon fra Perserriket, kunne avarerne utnytte situasjonen ved å sikre hegemoni over bysantinske klienter, for deretter å bruke disse klientene mot bysantinerne.⁸⁵ Balkan, som tidligere hadde vært en stabil rekrutteringsarena for bysantinerne, var dermed stort sett ikke et alternativ for klientstyrker under denne konflikten.⁸⁶

En interessant problemstilling er hvorvidt en lignende allianse eksisterte mellom avarerne og perserne, som med bysantinerne og tyrkerne. Den eneste spesifikke henvisningen til et samarbeid mellom perserne og avarerne kommer ved beleiringen av Konstantinopel i 626.⁸⁷ Howard-Johnston peker likevel på noen tegn som kan tyde på at det eksisterte en avtale mellom sidene. I 622/623 utføres det uansett liten til ingen offensive manøvrer fra persisk side i konflikten, selv om de på denne tiden har initiativet og den militære styrken på sin side. kanskje som et resultat av et ønske om å vente på avarernes herjing på Balkan.⁸⁸ Innenfor denne perioden gjennomfører nemlig avarerne store raid på Balkan, et punkt som understrekes blant flere av kildene. I *Chronicon Paschale* registreres et plyndringstokt fra avarerne i 623.⁸⁹ Trolig gjennomføres denne plyndringen i etterkant av det avtalte møtet mellom Herakleios og *khaganen*⁹⁰ av avarerne. Theophanes registrerer også plyndringstokt fra avarerne, og tributt som betales.⁹¹ Disse regelmessige plyndringstoktene, i tillegg til den registrerte beleiringen av Thessaloniki innenfor perioden⁹², tyder på at avarerne hadde en agenda som de ønsket å oppnå.

Situasjonen i 622 på Balkan var så alvorlig at Herakleios måtte avbryte hans planlagte ekspedisjon østover i august 622 for en øyeblikkelig respons på avarernes (og slavernes) plyndringer. Hva var det som kunne være så alvorlig at det førte til Herakleios' avbrytelse av den østlige ekspedisjonen i 622? Howard-Johnston foreslår at denne hendelsen kan være beleiringen av Thessaloniki, selv om historikere stort sett har foretrukket en tidligere dato (618).⁹³ En oppsiktsvekkende brå beleiring av en sentral by som Thessaloniki viser at avarerne ikke bare var i stand til å plyndre landsbyer og forstader, men utgjorde også en ekspansjonistisk trussel mot essensielle bysantinske

⁸³ Kaegi (2003):113.

⁸⁴ Luttwak (2009):55.

⁸⁵ Petersen (2017):53

⁸⁶ Petersen (2017):54-55.

⁸⁷ Whitby & Whitby (1989):170[478]-171.

⁸⁸ Howard-Johnston (2010):442.

⁸⁹ Whitby & Whitby (1989):165.

⁹⁰ Khagan: Stepperikenes tittel tilsvarende keiser/konge eller øverste leder.

⁹¹ Theophanes (1997):432-435.

⁹² Howard-Johnston (1999):14.

⁹³ Howard-Johnston (1999):14-15.

byer. Etter hans retur i 622, bestemmer Herakleios seg for å møte lederen av avarerne (Khaganen) for å diskutere fredsforhold. Dette møtet viser seg å være en felle, der målet antageligvis er å drepe Herakleios. Hvis det hadde eksistert en form for skriftlig eller muntlig kommunikasjon mellom perserne og avarerne, kan dette forklare hvorfor perserne ikke gjorde noen framstøt i denne tidsperioden. Et attentat på Herakleios ville kunne åpnet veien for persisk dominans i et kriserammet lederløst bysantinsk rike.⁹⁴ Samtidig hadde Herakleios stasjonert mesteparten av den bysantinske armeen på Asia Minor året før, og kunne derfor ikke ty til militær respons på avarernes plyndring. Dette var nok også grunnen til at Herakleios ble tvunget til å søke fred under alle mulige betingelser, for å kunne fokusere på sine planer for østlige ekspedisjoner.⁹⁵

Et moment som garantert har hatt en effekt for krigens senere år, er samarbeidet mellom Herakleios og bysantinernes allierte gjennom perioden, nemlig tyrkerne (göktürk-khaganatet). Tyrkerne hadde et integrert hat ovenfor både avarerne og perserne. Tyrkerne gjorde krav på hegemoni over avarerne, som de tidligere hadde beseiret og delvis innlemmet i riket sitt. Derfor anså ikke tyrkerne avarerne som stort mer enn ulydige slaver og flyktninger som hadde søkt tilflukt i Europa.⁹⁶ Perserne på sin side, hadde vært tyrkernes erkefiende i en årrekke. I konflikten er det registrert flere plyndringer fra tyrkerne inn i det persiske riket fra Kaukasus-området, særlig et i 615 (Persarmenia), og et i 627 (Transkaukasia).⁹⁷ Samarbeidet mellom bysantinerne og tyrkerne blomstret opp i løpet av keiser Justin II's regjeringstid, og ble i etterkant dyrket og vedlikeholdt av de senere bysantinske keiserne.⁹⁸ Dermed er det ikke noe sjokk at Herakleios involverer tyrkerne i sin offensiv fra 625-627/628, blant annet ved å innlede en felles offensiv fra Kaukasus og sørover.⁹⁹ Hvor essensiell tyrkerne var i denne vinter-offensiven (Theophanes) kan diskuteres, men bør ikke undervurderes. Theophanes skriver i sin krønike at tyrkerne «forsvant litt etter litt», i løpet av offensiven, noe som ikke er umulig med tanke på en eventuell tvungen overvintring på persisk område.¹⁰⁰ Det er i midlertidig liten tvil om at tyrkerne hadde stor innflytelse på konflikten hendelsesforløp. Howard-Johnston foreslår at eksistensen av et sterkt steppeimperie som göktürk-khaganatet som utgjorde en stadig trussel mot riket, kan ha presset perserne til å lete etter ekstraordinære tiltak. Et ønske om total innlemmelse av Bysants (og dermed minimal trussel fra vest), kan ha vært en av hovedgrunnene til at Khosrau 2. avslø bysantinernes tilnærmede kapitulasjon og fredsforhold i 615/616.¹⁰¹

Beleiringen av Konstantinopel i 626 er en sentral hendelse i konflikten mellom bysantinerne og perserne, som har fått tildelt varierende betydningsgrunnlag. Beleiringen har antageligvis fått store ringvirkninger for konflikten, og perioden for øvrig. I 626 er bysantinerne fremdeles på mange måter på bakfoten i konflikten med Persia, selv om krigslykken til Herakleios på dette tidspunktet også har snudd til en viss grad med hans økende suksesser i hans østlige ekspedisjoner. Den mest detaljerte rapporten om hendelsesforløpet i Konstantinopel i 626 fra primærkildene, får man fra *Chronicon Paschale*.¹⁰² Hendelsen nevnes også i andre kilder, henholdsvis både av Theophanes,

⁹⁴ Howard-Johnston (2010):442.

⁹⁵ Howard-Johnston (1999):15.

⁹⁶ Pohl (2018):37; Petersen (2017):53.

⁹⁷ Howard-Johnston (2010):440&443.

⁹⁸ Petersen (2017):53.

⁹⁹ Theophanes (1997):448; Palmer (1993):137.

¹⁰⁰ Theophanes (1997):448.

¹⁰¹ Howard-Johnston (2010):440.

¹⁰² Whitby & Whitby (1989):170-179.

Sebeos og Dionysius.¹⁰³ Martin Hurbanič har nylig gitt ut en bok om beleiringen av Konstantinopel, der han diskuterer tidligere historiografi på temaet. Beleiringen har gjennomgått flere faser av historiografisk signifikans, blant annet ved diskusjonen av viktigheten av beleiringen for samtiden, og persernes involvering i hendelsen.¹⁰⁴ Hurbanič nevner Howard-Johnston i denne historiografiske oversikten, som på sin side hevder at perserne ikke hadde noen reell interesse om å innta Konstantinopel.¹⁰⁵

Selve beleiringen foregikk over en periode på 9 dager ifølge *Chronicon Paschale*, en relativt kort periode med tanke på hvor lang tid en beleiring kunne ta på denne tiden. I utgangspunktet er ikke dette noe som behøver å være unormalt, da beleiringsteknikk i perioden stort sett gikk ut på to strategier; direkte angrep på byen via murene eller via sjøvei (i dette tilfellet), eller ved å sulte ut befolkningen (som kunne ta opp mot flere år).¹⁰⁶ Det er selvfølgelig også eksempler på vellykkede beleiringer som ble utført på kort tid, slik som f.eks. persernes beleiring av Jerusalem i 614 under Shahrbaraz. Denne beleiringen gikk ut på å skade fundamentene i muren på Jerusalem for å rase den, noe som Sebeos registrerer å ha foregått over en periode på bare 19 dager (et faktum som også understreker persernes dyktighet i beleiring).¹⁰⁷ Det er likevel overraskende at Khaganen skal ha sitert forsyninger som grunnen til avbrytelsen av beleiringen ifølge *Chronicon Paschale*.¹⁰⁸ I seg selv er ikke dette nødvendigvis bare en avledende forklaring fra Khaganen, argumenterer Whitby & Whitby, som poengterer at manglende forsyninger ofte er et problem for avarerne og slaverne i perioden.¹⁰⁹ Historikeren Stratos, på sin side, hevder at denne grunnen er oppspinn og løgn fra Khaganen, for å unngå skam.¹¹⁰ Dersom tanken bak dette argumentet var å tape mindre ansikt, var dette en taktikk som hadde liten effekt da hendelsen likevel ledet fram til en effektiv kollaps av Avar-Khaganatet i etterkant.¹¹¹ Hovedtaktikken til avarerne (og perserne i større eller mindre grad), har antageligvis vært å angripe via sjøvei i kanoer laget fra felte trestammer (Monoxylla)¹¹², samt å transportere persiske tropper over streket. De skal også ha utført et angrep på murene to dager på rad, som skal ha blitt stoppet av forsvarerne i Konstantinopel.¹¹³

Shahrbaraz' arme på den andre siden av Bosporosstredet skal angivelig ha blitt forsøkt transportert over ved hjelp av avarernes kanoer. Denne taktikken skal i midlertidig ha slått tilbake kraftig mot beleirerne, da kanoene antageligvis ble sunket av det Konstantinopolitiske forsvaret. Dette kan være de 4000 tapene på persisk side som nevnes av Sebeos i det «marine slaget», og som stoppet perserne fra «lignende forsøk».¹¹⁴ Hurbanič fastslår i sin framstilling av beleiringen av Konstantinopel at en viktig faktor i den bysantinske seieren, var ankomsten av tropper under Herakleios' bror, Theodoros. Ifølge Theophanes skal Theodoros ha deltatt i kamp mot Shahin mot slutten av 625/tidlig 626, noe som kan tyde på at Theodoros marsjerte vestover etter dette

¹⁰³ Sebeos blander hendelsen med Shahins offensiv frem til Bosporosstredet i 614/615.

¹⁰⁴ Hurbanič (2019):55-60.

¹⁰⁵ Hurbanič (2019):58-59.

¹⁰⁶ Petersen (2013):256

¹⁰⁷ Sebeos (1999a):69.

¹⁰⁸ Whitby & Whitby (1989):180.

¹⁰⁹ Petersen (2013):376.

¹¹⁰ Whitby & Whitby (1989):180 [477].

¹¹¹ Petersen (2017):56.

¹¹² Whitby & Whitby (1989):174-175&176-178; Theophanes (1997):447.

¹¹³ Whitby & Whitby (1989):173-174.

¹¹⁴ Sebeos (1999a):79.

slaget.¹¹⁵ Trolig skapte denne armeen et stramt tidsskjema for avarerne, da den nye armeen ville kunne styrke forsvaret med både tropper og økt moral.¹¹⁶ I *Chronicon Paschale* nevnes denne ankomsten av tropper på slutten av beleiringen, da Khaganen ønsker å «konversere» med bysantinerne, trolig for å diskutere fredsavtale og eventuell tributt.¹¹⁷

En sentral skikkelse i konfliktens gang er Shahrbaraz, generalen som vinner store slag for perserne gjennom perioden. Shahrbaraz er antageligvis en tittel, som tilsvarer «Boar of the Empire».¹¹⁸ Hvis man skal tro Sebeos, kan Shahrbaraz ha vært tittelen til en general ved navn Khoream.¹¹⁹ Shahrbaraz, argumenterer Pourshariati, stammet antageligvis fra Det parthiske mihranidedynastiet, en av de syv legendariske Parthiske familiene under sassanidisk styre. Han skal også ha vært Spahbed av sør, en tittel som tilsvarer militært hovedansvar over et område (en tittel for hver hovedretning).¹²⁰ Noen kilder nevner Shahrbaraz som generalen som penetrerer Anatolia frem til Bosporosstredet 615/616, mens andre mener at dette var den persiske generalen Shahin. Howard-Johnston påstår i sin gjennomgang av kildene at det er ganske stor sikkerhet at Shahrbaraz ble sendt sør-vestover mot Syria og Palestina, for deretter å fortsette mot Egypt og Alexandria.¹²¹ Denne framstillingen støttes av *Chronicon Paschale*, som gir en detaljert rapport fra den diplomatiske utvekslingen mellom Shahin (Saen i CP) og Herakleios.¹²² Noen kilder hevder at Shahrbaraz var generalen som ble sendt mot Anatolia, og at han befant seg innenfor Anatolia-området frem til han og Herakleios nedfelte den nevnte avtalen. Al-Tabari er den fremste kilden som støtter denne teorien. Bosworth noterer likevel i et det er mulig at Al-Tabari har forvekslet navnene i denne framstillingen, på grunn av noe forvirrende navnebruk i den persiske rapporten.¹²³ En annen faktor som støtter framstillingen om Shahin som generalen i vest, og Shahrbaraz som generalen i sør, er titlene som de to generalene var i besittelse av. Ifølge Al-Tabari skulle Shahin være *Fadhusban* i vest¹²⁴, og sigillografi tyder på at Shahrbaraz var *Spahbed* i sør.¹²⁵ Det er uansett relativt sikkert at Shahrbaraz befant seg, enten i nærheten av Anatolia, eller i Anatolia etter hans antatte ekspedisjon til Egypt. Dette var nødvendig for å svare på Herakleios' ekspedisjon østover, og for å gjennomføre eventuelle kontraangrep mot Anatolia.

Andre spørsmål innebærer Shahin, og å kartlegge hans bevegelser. Nöldeke antok at Shahin stammet fra en av de syv Parthiske dynastiene, men dette er vanskelig å finne klare bevis for.¹²⁶ Nöldeke foreslo også at Al-Tabaris framstilling av Shahin som «Fadhusban of the West»¹²⁷, tyder på at Shahin var en av de fire Spahbedene under Khosrau 2.¹²⁸ Shahin og Shahrbaraz skal trolig ha drevet en felles ekspedisjon inn i Anatolia tidlig i konflikten, der de skal ha penetrert gjennom Anatolia.¹²⁹ Shahin skal

¹¹⁵ Theophanes (1997):447.

¹¹⁶ Hurbanič (2019):226-227.

¹¹⁷ Whitby & Whitby (1989):181.

¹¹⁸ Pourshariati (2008):146.

¹¹⁹ Sebeos bruker stort sett navnet Khoream om Shahrbaraz, med et unntak. Sebeos (1999a):82.

¹²⁰ Pourshariati (2008):142; Howard-Johnston (2012):115-116.

¹²¹ Sebeos (1999b):210-211.

¹²² Whitby & Whitby (1989):159-161.

¹²³ Al-Tabari (1999):318-319[748].

¹²⁴ Al-Tabari (1999):318.

¹²⁵ Pourshariati (2008):142.

¹²⁶ Pourshariati (2008):141.

¹²⁷ Al-Tabari (1999):318.

¹²⁸ Pourshariati (2008):143.

¹²⁹ Sebeos (1999a):66.

trolig ha vært generalen som ankom Chalcedon, en havneby direkte overfor Konstantinopel på andre siden av Bosporosstredet, et sted mellom 615 og 616. Forhandlingene og avtalen mellom Shahin og Herakleios skal etter sigende ikke ha blitt tatt godt imot av Khosrau 2., og Shahin nevnes ikke igjen før Herakleios' ekspedisjon mot Persia i 624/625. Her skal Shahin ha ledet en av armeene som ble utmanøvrert og slått av Herakleios' arme. I 626 skal han ha blitt sendt inn i det nord-østlige Anatolia for et koordinert fremstøt¹³⁰ mot Asia Minor, men skal ha blitt stoppet, enten av Herakleios selv eller broren hans Theodoros hvis man skal tro Theophanes.¹³¹ Etter dette slaget forsvinner Shahin fra kildematerialet, så det kan deduseres at han døde i slaget¹³², eller at han ble fjernet fra sin posisjon av Khosrau 2. Howard-Johnston fremmer at det avgjørende tapet mot Herakleios' tropper i 626 medførte Shahins død, og sannsynligvis også hans øyeblikkelige vanære i Khosraus øyne.¹³³

Politiske intriger innad i det persiske riket er et interessant tema innenfor historiografien om det sassanidiske hoffet. Det er liten vil om at foregikk ekstensive intriger i den persiske eliten i perioden, men det kan være vanskelig å kartlegge disse intrigene. Dette er blant annet på grunn av den store mangelen på gode persiske kilder, som ville hatt innsikt i det persiske politiske liv. Mesteparten av det man kan finne på temaet finner man enten i bysantinske kilder, eller rester av persiske kilder som er oversatt og tatt i bruk av senere historikere som f.eks. Al-Tabari. En potensiell viktig og konsekvensiell hendelse i konflikten med bysantinerne, er brevet som angivelig skal ha blitt avskjært av bysantinerne. Dette brevet skal ha blitt sendt i retning Shahrvaraz, og innholdet i brevet varierer i kildematerialet. På den ene siden må det i dette henseende nevnes at eksistensen av brev er et relativt vanlig romantisert og fiksjonelt emne innenfor islamsk historiografi. På den andre siden er det likevel sannsynlig at det eksisterte en form for korrespondanse mellom Khosrau og hans generaler.¹³⁴

Innholdet i brevet, samt hvem brevet var rettet mot, er problematisk å fastslå på grunn av flere faktorer. Dionysius skriver at brevet er rettet til en annen høytstående militær skikkelse (den andre generalen), som skal ha fått i oppgave å avsette og henrette Shahrbaraz på grunn av fornærmelser fremmet mot Khosrau 2. Dette brevet skal deretter ha blitt avskåret av bysantinerne i Galatia og fremstilt til Herakleios, som følgelig skal ha sendt bud til Shahrbaraz. Shahrbaraz skal deretter ha blitt presentert brevet, for så å planlegge en strategi for hvordan han skulle gå fram med denne informasjonen. Planen han skal ha landet på handlet om å forfalske brevet ved å legge til 300 andre offiserer og høytstående tjenestemenn som skulle henrettes. Deretter skal han ha presentert brevet til tjenestemennene, inkludert «Kardigan» (den andre generalen som brevet var rettet mot). Konsekvensen av dette møtet skal ha vært en enighet om å gjøre opprør mot Khosrau 2 og inngå en fredsavtale med Herakleios.¹³⁵ Theophanes' beskrivelse av hendelsesforløpet rundt brevet er mer eller mindre identisk med Dionysius', men legger til at «Kardarigas» skulle returnere raskt til Persia etter Shahrbaraz' henrettelse.¹³⁶ Al-Tabari nevner også dette brevet, men hevder at innholdet i brevet handlet om en drøm Farrukhan skulle hatt om at han selv satt på tronen i stedet

¹³⁰ Theophanes beskriver de to persiske armeene som blir sendt for å invadere Anatolia av Khosrau. Theophanes (1997):446.

¹³¹ Theophanes (1997):447; Sebeos (1999b):218.

¹³² Theophanes hevder at Shahin falt syk og døde i kort tid etter slaget, og at hans nederlag skal ha skapt stor misnøye hos Khosrau. Theophanes (1997):447.

¹³³ Howard-Johnston (1999):19-20; Howard-Johnston (2012):120.

¹³⁴ Pourshariati (2008):144.

¹³⁵ Palmer (1993):136-137.

¹³⁶ Theophanes (1997):452-453.

for Khosrau. Ellers ligner Al-Tabaris framstilling på Dionysius' og Theophanes' hendelsesforløp.¹³⁷ Brevet til Shahrbaraz, som ifølge Al-Tabari inneholdt en ordre om å returnere til Persia, var brevet som angivelig ble kapret av bysantinerne. Bosworth noterer at Shahrbaraz hadde gode grunner for å anta at Khosrau ønsket å ta hevn på ham.¹³⁸

Parvaneh Pourshariati har i sin gjennomgang av konfliktens siste år forsøkt å identifisere de ulike aktørene innenfor den persiske ledelsen, og har i likhet med andre historikere (Cobb & Kaegi) lagt stor vekt på opprøret mot Khosrau i den siste delen av konflikten mellom bysantinerne og perserne.¹³⁹ Det problematiske i opprøret mot Khosrau 2., er at to skikkelser er vanskelig å identifisere individuelt, Farrukhan og Shahrbaraz. Bosworth foreslår at Shahrbaraz og «Rumiazan», to av de tre generalene i Al-Tabaris oversikt, er i realiteten en og samme person.¹⁴⁰ Pourshariati hevder på sin side at Bosworth har rett i å identifisere Shahrbaraz og Rumiazan som samme person (generalen som inntar Jerusalem i 614), men at Al-Tabaris framstilling av Farrukhan og Shahrbaraz som samme person ikke stemmer.¹⁴¹ Hun mener at Farrukhan er den samme personen som går under andre navn i forskjellige kilder (Kardarigas i Theophanes), og at denne personen tilsvarer «Farrukh Hormozd» i Sebeos.¹⁴² Denne personen er ifølge Sebeos «Prince of the medes», og regjerer i «Atrpatakan» (Aserbajdsjan).¹⁴³

Sebeos nevner også den trefoldige divisjonen av den persiske armeen¹⁴⁴, og Pourshariati legger stor vekt på denne tredelingen av armeen. Den ene delen er under Shahrbaraz, den ene delen «i Persia & Østen», og den siste delen i Aserbajdsjan.¹⁴⁵ Alt dette tyder på at den tredje generalen, og derunder en del av armeen, var Farrukhan (Farrukh Hormozd, Prince of the Medes). Pourshariati mener at dette betyr at utvekslingen av brev og ordre mellom Farrukhan og Shahrbaraz fører til at både Farrukhan og Shahrbaraz inngår avtale med Herakleios.¹⁴⁶ Resultatet av dette opprøret, variert fra når avtalen eller enigheten mellom Herakleios og de to generalen oppstår, var at Aserbajdsjan ble åpnet for invasjon fra Herakleios. Denne invasjonen, hevder Pourshariati, var et resultat av indirekte samarbeid fra Farrukhan og/eller hans sønner Farrukhzad (Zad Farrukh) og Rustam.¹⁴⁷ Det er i dette henseende interessant at Al-Tabari nevner en Zadhan Farrukh som leder av Khosraus personlige garde, og at denne personen er en medsamsvoren under kuppet av Kawad Shiroe. Det skal likevel sies at dette kan være en tilfeldighet, og Bosworth noterer at det eksisterer en senere skikkelse ved navn Zadhan Farrukh i Persia.¹⁴⁸ Pourshariati fremstiller også en alternativ hypotese ved at Herakleios' suksess i hans militære ekspedisjoner tvinger fram avtalen mellom de persiske generalene og Herakleios. Howard-Johnston, på sin side, hevder at det ikke eksisterer noen avtale mellom Shahrbaraz og Herakleios før 629. Han påstår at rykter om tidligere avtaler sannsynligvis er strategisk misinformasjon spredt av bysantinerne som propaganda.¹⁴⁹

¹³⁷ Al-Tabari (1999):328-329.

¹³⁸ Al-Tabari (1999):323-324.

¹³⁹ Pourshariati (2008):141.

¹⁴⁰ Al-Tabari (1999):138-139.

¹⁴¹ Pourshariati (2008):143-144.

¹⁴² Pourshariati (2008):146&150.

¹⁴³ Sebeos (1999a):89&92.

¹⁴⁴ Sebeos (1999a):89&98.

¹⁴⁵ Pourshariati (2008):150.

¹⁴⁶ Pourshariati (2008):151-152.

¹⁴⁷ Pourshariati (2008):152-153.

¹⁴⁸ Al-Tabari (1999):378.

¹⁴⁹ Sebeos (1999b):223.

Han støtter seg på Sebeos' beskrivelse av avtalen som finner sted mellom Herakleios og Shahrbaraz etter Shiroes (Kawats) død sent i 628.¹⁵⁰

Det er likevel liten tvil om at høytstående personligheter innad i det persiske riket begynte å planlegge kuppet mot Khosrau i de senere årene av konflikten. I 628 gjennomføres et kupp etter Khosrau i Ctesiphon, av hans førstefødte sønn Kawad Shiroe. Denne hendelsen er nevnt i alle kildene, men varierer på detaljnivå fra kilde til kilde.¹⁵¹ I de fleste av kildene blir Khosrau framstilt i et særdeles dårlig lys, varierende igjen ut fra kildematerialet, men det indikerer problemer med Khosraus styre.¹⁵² Det er likevel vanskelig å fastslå om Khosraus fordømmelse er et bevisst inngrep av kildeførerne, eller om Khosraus styre faktisk hadde begynt å skape stor misnøye blant den persiske befolkningen og adelen. Howard-Johnston fremhever at Herakleios' taktikk var konstruert for å sikte seg inn på den persiske eliten, og overbevise dem om at Khosraus politikk og ønske om verdensherredømme var i ferd med å ruinere det persiske riket.¹⁵³ Det faktum at Shahrbaraz ikke returnerer til Persia i 627-628 vitner om en økende skepsis og paranoia blant generalene.

Innad i det bysantinske riket er det lite som skjer politisk av konsekvens for konflikten i tiden etter Herakleios trer inn som keiser i 610.¹⁵⁴ Keiser Fokas, Herakleios' forgjenger, avsatte Maurikios i 602 etter en militær ekspedisjon på Balkan, noe som igjen resulterte i en politisk krise innad i det bysantinske riket. Situasjonen ble ikke bedre med invasjonen fra Perserne i kjølvannet av avsettelsen. Den rolige perioden under Herakleios kan derfor tyde på en politisk utmattelse i det bysantinske riket. Det kan også være et tegn på at Herakleios var politisk smidig, og manøvrerte de forskjellige faksjonene i riket bedre enn hans forgjenger. Kaegi fremhever Herakleios' skarpe evne til å fjerne mulige politiske rivaler internt i den bysantinske eliten. Eksempler på dette er hans framstilling av Fokas' adoptiv sønn, Priskos, som syndebukk for den katastrofale utviklingen i beleiringen av Caesarea i 612.¹⁵⁵ Herakleios gjennomførte rutinemessige seremonier og forstod viktigheten av å presentere seg offentlig på en god måte.¹⁵⁶ En interessant ekstra detalj er brevet som angivelig skal ha blitt sendt fra Khosrau 2. til den bysantinske eliten der Herakleios og hele den kristne befolkningen fornærmes i stor grad.¹⁵⁷ Dette brevet, hevder Howard-Johnston, er antageligvis modifisert eller muligens fabrikkert, for å spre anti-persiske sentimente blant den bysantinske eliten og hæren. Den påståtte reaksjonen fra det bysantinske hoffet, og senere hæren, tyder på at denne taktikken i stor grad realiserte sitt mål, nemlig å mane den bysantinske befolkningen til kamp mot perserne.¹⁵⁸ Det eneste nevneverdige problemet som finnes i kildematerialet angående Herakleios, er hans ekteskap til niesen Martina, som skal ha skapt en viss misnøye blant deler av presteskapet. Dionysius beskriver hendelsen som at Herakleios var «full av begjær» og «trosset guds regler», noe som kan reflektere noe av samtidens presteskaps

¹⁵⁰ Sebeos påstår at forhandlingene starter med et brev til Shahrbaraz i Alexandria. Ifølge Howard-Johnston møter deretter de to partene ved Arabissus på den østlige siden av dagens Tyrkia. Sebeos (1999a):88-89; Sebeos (1999b):223-224.

¹⁵¹ Theophanes (1997):453-455; Sebeos (1999a):85; Al-Tabari (1999):378-379 & 381-383; Palmer (1993):138.

¹⁵² Særlig Al-Tabari er gjentakende kritisk til Khosraus styre, og detaljerer hvert punkt som blir framstilt mot Khosrau av Shiroe. Al-Tabari (1999):382-383.

¹⁵³ Howard-Johnston (2010):443.

¹⁵⁴ Howard-Johnston (2010):444.

¹⁵⁵ Kaegi (2003):69-70.

¹⁵⁶ Kaegi (2003):60-64.

¹⁵⁷ Sebeos (1999a):79-80.

¹⁵⁸ Sebeos (1999b):213-214.

reaksjon på hendelsen.¹⁵⁹ Kaegi argumenterer for at Herakleios trolig truet om å forlate Konstantinopel for å tvinge fram det han ønsket.¹⁶⁰ Howard-Johnston hevder også at situasjonen trolig kan ha ført til George av Pisidias fall fra keiserens velvilje etter en uheldig setning om ekteskapet som fornærmet keiseren.¹⁶¹

Resultater

I denne delen av oppgaven vil de mest sentrale funnene i oppgaven bli presentert innenfor de ulike kategoriene. Funnene som fremstilles her, er å finne i historiografidelen av oppgaven, der referanse til kildematerialet også er å finne. Dataene vil bare framstilles i enkel form i resultatdelen av oppgaven, og diskuteres videre i den neste delen av oppgaven.

Politiske faktorer

Innenfor politiske faktorer er det noen få sentrale punkt som er viktig å få frem. Spesielt viktig er brevet/korrespondansen mellom Herakleios og Shahrbaraz og eventuelle andre sentrale persiske skikkelser. En mulig desertering i den persiske armeen vil naturlig nok ha en stor konsekvens for persernes militære styrke. Det eksisterer likevel tvil om tidspunktet for en eventuell avtale mellom de to partene. Det må også legges vekt på bysantinernes suksess i Herakleios' østlige ekspedisjoner som en katalysator for den politiske instabiliteten i det persiske riket. Etter hver militær suksess som bysantinerne opplever, skapes det antageligvis en økende uro blant den persiske adelen. Etter Khosraus død i 628 skifter den persiske kronen hender flerfoldige ganger de første årene etter attentatet. Dette faktum støtter opp om at det eksisterte store politiske problemer blant den persiske eliten. En slik politisk urolighet vil utvilsomt ha skapt problemer for persernes krigslykke, og banet vei for bysantinernes militære suksesser. Det er registrert lite signifikante hendelser av politisk opprinnelse innenfor det bysantinske riket i perioden. Det som derimot kan registreres som signifikant, er at bysantinernes propagandaapparat har utvilsomt vært effektiv til å mane befolkningen til kamp og motstand, samt å nedbryte den persiske befolkningen og å erodere dets moral.

Taktikk og teknologi

Bysantinerne og Herakleios taper i begynnelsen store slag mot de persiske armeene. Denne krigslykken snur i midlertidig i løpet av 622, da Herakleios vinner sist første slag mot perserne. Innenfor taktikk og teknologi legges det vekt på Herakleios' mirakuløse comeback i hans militære ekspedisjoner østover. Kilder fremmer Herakleios' evne til å innlemme strategier som *feigned retreat* for å oppnå store seire. Her kan det nevnes slaget i ekspedisjonen 622, samt slaget ved Nineveh, som peker på at Herakleios brukte taktikk som ble nedfelt av hans forgjenger i *Strategikon*. I tillegg må det fremheves her Herakleios' evne til å manøvrere troppene sine på en mesterlig måte. Særlig bysantinernes forbløffende snuoperasjon i den militære ekspedisjonen 624/625 må nevnes herunder, der de utmanøvrerer de persiske armeene og systematisk slår dem etter hverandre.

¹⁵⁹ Palmer (1993):137.

¹⁶⁰ Kaegi (2003):111.

¹⁶¹ Howard-Johnston (2010):34.

Hva angår persisk taktikk, er det mye spekulasjon og lite sikkerhet rundt hva persernes militære taktikker gikk ut på. Det kan likevel i denne betraktningen tas med den ekspansive militærpolitikken som ble ført av Khosrau 2. Det er med stor sikkerhet, både ut fra militære operasjoner og hans kommunikasjon med Herakleios (og bysantinerne), at man kan si at Khosrau hadde planer om å innlemme hele det bysantinske riket under persisk styre. Denne politikken har indirekte ledet frem til persernes nederlag i konflikten, selv om konflikten sine første tiår var særdeles vellykket for perserne. Under teknologi er det minimale håndfaste og etterprøvbare funn. Noen kilder nevner teknologisk utvikling av kavaleri og bueskyting som en av grunnene til bysantinerens suksess, men dette mangler tilstrekkelig medhold i kildematerialet. I henhold til beleiringen av Konstantinopel i 626 må bysantinerens slagkraftige og effektive forsvar regnes som et resultat av bl.a. teknologiske årsaker. Grunnen til dette er at bysantinerne ser ut til å ha hatt en stor fordel i form av marinen. Den overlegne bysantinske marinen har sannsynligvis hatt stor innvirkning på resultatet av beleiringen. Innenfor temaet må også strategisk planlegging nevnes som en hovedgrunn til bysantinerens effektive forsvar av Konstantinopel.

Geopolitisk innvirkning

Innenfor Geopolitiske årsaker er det særlig to hovedfaktorer som må trekkes inn, henholdsvis avarerne og tyrkerne (Gök Türks). Begge folkeslagene er med på å forklare konflikten sine gang, og er tett linket mot sentrale hendelser. Avarerne gjennomfører plyndringer på Balkan gjennom perioden, noe som fungerer som distraksjoner til fordel for perserne. Plyndringstoktene fører til forstyrrelser i bysantinerens forsvar, og forsøk på diplomatiske løsninger er fortrinnsvis et forgjeves prosjekt. Herakleios tar derfor fra 622 og frem til og med beleiringen av Konstantinopel i 626, store, nesten dumdristige sjanser, når han konsentrerer seg mer eller mindre utelukkende om militære operasjoner på den asiatiske siden av kontinentet. Det blir registrert beleiring av store bysantinske byer, som Thessaloniki og Konstantinopel, men disse beleiringene er til syvende og sist en fåfengt affære fra avarernes side. Det er mye usikkerhet rundt hvor nært avarerne og perserne samarbeidet, men det har utvilsomt foregått en eller annen form for korrespondanse. Perserne distribuerer ekstensive ressurser til beleiringen av Konstantinopel, og med det knusende nederlaget taper perserne i all hovedsak initiativet i konflikten. Med avarernes nederlag i 626 forsvinner også på mange måter trusselen mot den vestlige fronten, og åpner opp for Herakleios' vedvarende herjing av det persiske riket i øst.

I likhet med avarerne, må tyrkernes involvering i konflikten vurderes som essensiell for resultatet. Tyrkerne gjennomførte lignende plyndringstokter mot perserne i perioden, på et tidspunkt som kan regnes som svært ubeleilig for persernes resultat i konflikten. I den siste delen av konflikten innleder bysantinerne og tyrkerne en synkronisert offensiv mot perserne fra nord, og sikrer Herakleios fri avansement sørover mot det persiske kjerneområdet. Det er fremmet argumenter om at tyrkerne, eller tilstedeværelsen av en samlet nomaderike på grensen mot Persia, var en av de mest sentrale drivkreftene bak ønsket om å underlegge seg hele det bysantinske riket i et samlet Persisk storrike.

Diskusjon

Som nevnt i resultatene er det liten tvil om at det har funnet sted en avtale mellom bysantinerne, men tidspunkt og omfang varierer ut fra kildematerialet. Denne avtalen kan ha endret konflikten sine gang, men kan også bare ha framskyndet det uunngåelige.

Dersom en avtale eksisterte i etterkant av beleiringen av Konstantinopel i 626, vil det kunne gi en god forklaring på hvorfor Herakleios var så effektiv i de to siste årene. På den ene siden kan denne avtalen, på grunnlag av dets sentrale fremtredelse i flere av kildene, kan ikke benektes som en mulig hendelse. På den andre siden skal det likevel sies at en slik felles nedfellelse gi en indikasjon på at informasjonen til kildene stammer fra en felles primærkilde, som deretter er tatt i bruk av de senere historieskriverne. Pourshariati peker på at en slik avtale mellom Herakleios, Farrukhan og Shahrbaraz også kan ha hendt tidligere, og dermed har ført til at Herakleios fikk en åpning for å invadere gjennom Armenia. Selv om en slik avtale kunne ha hatt en markant effekt på resultatet, er det dessverre lite håndfast kildemateriale som støtter opp om denne teorien. Det er derfor mer sannsynlig at Howard-Johnstons hypotese om at en avtale først formet seg mellom Herakleios og Shahrbaraz i 629, stemmer, og at en slik avtale oppstod i kjølvannet av Khosraus død. Shahrbaraz' retrett fra Asia Minor i 626 forblir likevel en liten usikkerhet i henhold til dette. Dersom han returnerte til Egypt (Sebeos), eller et annet område som hans tropper hadde erobret, indikerer dette på at Shahrbaraz var praktisk talt i realiteten var i åpent opprør mot Khosrau.

Om dette opprøret var et resultat av en avtale mellom Herakleios og Shahrbaraz, eller om retretten var forårsaket av en økende paranoia og skepsis mot Khosraus styre, er det ikke noe klart svar på. Shahrbaraz hadde nok antageligvis rett i å anta at Khosrau ville straffet han for den katastrofale farsen ved Konstantinopel i 626. Uansett sammenheng, er ikke Shahrbaraz' tropper å finne under den siste militære ekspedisjonen til Herakleios i 627/628. En betydelig del av den persiske armeen var derfor utilgjengelig i forsvaret av Mesopotamia. Avsettelsen og henrettelsen av Khosrau 2., tyder på at det persiske riket var offer for ustabilitet og politisk urolighet i konflikten sine siste år. I etterkant skiftes tronen mellom flerfoldige arvtakere i de første årene etter Khosraus død, som er nok et tegn på problemer i den persiske eliten. Avsettelsen av Khosrau av hans førstefødte sønn, Kawad Shiroe, var nok likevel stort sett et forsøk på skadebegrensning fra det persiske hoffet. Dermed er det mer sannsynlig at kuppet var et resultat av umiddelbare desperate omgivelser for rikets og styrets (i Ctesiphon) overlevelse, mer enn et politisk nøye planlagt kupp.

Det geopolitiske bildet er viktig å ta med i vurderingen når man ser på konflikten mellom bysantinerne og sassanidene. Mens bysantinerne var presset i vest av Avarere og Slavere, var sassanidene presset av tyrkiske folkeslag fra nord og øst. Dette førte til at begge rikene var nødt til å respondere på ytre trusler gjennom hele perioden, noe som påvirket konflikten i stor grad. Det er vanskelig å si hvor mye avarerne koordinerte angrepene sine med perserne, og om det forelå en håndfast avtale om samarbeid mellom partene, men sekundærlitteraturen fremmer tegn som kan tyde på at en slik avtale eksisterte. Krigslykken til bysantinerne snur likevel i krigens slutfase, og forklaringsgrunnlaget for denne endringen er sammensatt og ikke entydig. En hovedgrunn for denne suksessen, var nok likevel et lettende press fra vest i etterkant av beleiringen av Konstantinopel i 626. Resultatet var katastrofalt for Avar-Khaganatet, som måtte forsøke å konsolidere makten blant opprørske folkeslag, og sikre hegemoni på nytt. Dette oppholdt avarerne for store deler av 600-tallet, og de vant aldri tilbake sin tidligere glans. Dermed var veien åpnet for bysantinernes operasjon mot perserne, uten at Herakleios måtte svare på trusler fra vest (som i 622).

På en side kan man peke på den katastrofale beleiringen av Konstantinopel i 626 som en viktig årsak i vendingen i krigen. Hendelsen har antageligvis store ringvirkninger for konflikten, da det åpner for at Herakleios utelukkende kan fokusere på ekspedisjonen

østover. På den andre siden kan man argumentere for at Herakleios var godt i gang med sine østlige ekspedisjoner, og krigslykken var på mange måter allerede snudd i løpet av 624/625. Det er likevel utvilsomt at tapet av Konstantinopel ville effektivt ha undergravd bysantinerne kampevner og ressurser, og ville resultert i tap av sentrale bysantinske provinser. Et slikt tap hadde mest sannsynlig medført katastrofale ringvirkninger for bysantinerne. En slik avgjørende kollaps innad i det bysantinske riket, kunne deretter utløst en potensiell persisk seier i krigen. Derfor er det bemerkelsesverdig at Herakleios risikerer rikets overlevelse på at forsvaret av Konstantinopel var effektivt nok til å holde inntrengerne vedlike. Om Herakleios satt med forhåndsinformasjon som ikke eksisterer i dag, eller om han faktisk satt alt på spill, er vanskelig å vite. Det skal likevel sies at Herakleios blir registrert å forsterke forsvaret av Konstantinopel både før og etter beleiringen, så han har utvilsomt forstått muligheten for, og alvoret i, en beleiring av hovedstaden.

En interessant detalj i beleiringen av Konstantinopel er den merkverdige beleiringsteknikken som blir brukt av avarerne (og perserne). Hvis man skal tro *Chronicon Paschale* i at forsyninger virkelig var grunnen til retretten etter bare ni dager, tyder dette på at avarerne enten var fryktelig uforberedt til beleiringen, eller at de hadde regnet med en rask konklusjon på beleiringen. Uansett grunn vitner det om dårlig planlegging fra avarernes side, samt dårlig koordinasjon med perserne. Det er mulig at avarerne hadde antatt at perserne ville delta med mannskap og utstyr/forsyninger i større grad enn det de gjorde, men at bysantinerne intervensjon stoppet perserne fra å gjennomføre dette. På den ene siden er en hypotese fremmet av Howard-Johnston om at perserne i realiteten ikke hadde noe ønske om å innta Konstantinopel. På den andre siden forteller persernes investering i vitale ressurser og tropper i beleiringen av Konstantinopel en annen historie. Det faktum at Khosrau beordret armeen til Shahrbaraz til å stasjonere seg på den andre siden av Bosporosstredet, bestrider i midlertidig på mange måter at perserne ikke hadde noen interesse av å innta Konstantinopel. Disse troppene er etter nederlaget strandet på bysantinsk område, mens Herakleios avanserer inn i det persiske riket.

En faktor som ikke kan undervurderes er Herakleios' evne til å utmanøvrere perserne tross alle odds. Keiseren viser gang på gang en effektiv intuisjon for hva som trengs å gjøre i enhver situasjon. Her må militærøvelsene i 622 inkluderes, der strategier og taktikker trolig blir innøvet i den bysantinske armeen, og det utføres et omfattende (og tilsynelatende vellykket) forsøk på å revitalisere en bleknende moral. Videre må også slaget som er nevnt av George av Pisidia i den korte ekspedisjonen i 622 fremheves. Selv om slaget er defensivt av natur, og har liten militær innvirkning på konflikten, markerer slaget en viktig vending i konflikten. Den dødeligheten som påvises de seierrike persiske hærførerne, fører sannsynligvis også til en nødvendig økning av bysantinsk moral. Høydepunktet til bysantinerne kommer spesielt til syne ved den intense ekspedisjonen i 624/625, der Herakleios utmanøvrer og slår tre forskjellige armeer etter tur, tross alle odds. Dette får han til via det som bare kan beskrives som taktisk, logistiske og organiserende genistreker. Selv om Herakleios' og bysantinerne taktiske evner ikke kan undervurderes i dette tilfellet, må nok noe av skylden også tildeles dårlig samkjøring blant de persiske armeene.

Slaget ved Nineveh var den siste store konfrontasjonen mellom perserne og bysantinerne. Det er i denne siste trefningen at konflikten på mange måter når sitt crescendo. Slaget er omspunnet med usikkerhet og unøyaktigheter, som gjør det vanskelig å dedusere seg fram til hva som egentlig fant sted i denne avgjørende

treningen. Resultatet var en avgjørende taktisk- og strategisk seier til bysantinerne. Grunnen til denne seieren kan være at Sasanidene var allerede spredt militært over et for stort område til å respondere effektivt på Herakleios' ekspedisjon i det persiske kjerneområdet. I dette henseende må Shahrbaraz' arme, som nå var et sted mellom Egypt og Syria/Palestina etter nederlaget i Konstantinopel i 626, nevnes. I tillegg kan Herakleios' tidligere suksessrike ekspedisjon i 623/624 ha ført til at perserne var sterkt svekket da slaget ved Nineveh fant sted. Kildene fremhever også at den persiske armeen var satt sammen i all hast av alle tilgjengelige rekrutter, og en slik hasterekuttering viser tegn på desperasjon. En annen grunn til bysantinernes knusende seier kan være at Herakleios' rute inn i det persiske kjerneområdet via Armenia og Aserbajdsjan, kom svært overraskende på den persiske armeen som ble sendt for å svare på trusselen fra Herakleios.¹⁶²

Et annet viktig moment i hvorfor konflikten går i bysantinernes favør, er den relativt stabile politiske situasjonen innad i det bysantinske riket. Mangel på sivile opprør og militære uroligheter står som en av Herakleios' største bragder under hans regjeringstid, og den politiske stabiliteten kan ikke anses som noe annet enn svært gunstig for bysantinernes krigslykke. Det står som et testament til Herakleios' suksessrike politikk at han personlig kunne påta seg ansvar for den bysantinske hæren og gjennomføre militære ekspedisjoner langt fra rikets senter, samt beholde et politisk sentralisert, stabilt og effektivt styre. Det er vanskelig å si om Herakleios' popularitet blant bysantinerne stammet fra en genuin kjærlighet fra folket, fra Herakleios' presise manøvrering av hans offentlige bilde, eller en blanding av faktorene. Kanskje var det også innforstått blant det bysantinske hoffet og folket at dersom riket skulle overleve konflikten med perserne, måtte det samle seg for å svare på trusselen. Den samlende og stabiliserende effekten av religion er noe som også reflekteres i litteraturen, og som brukes for å fremme bysantinsk propaganda blant befolkningen og hæren.

Konklusjon

Problemstillingen i oppgaven var å se på signifikansen av tre forskjellige hovedfaktorer uavhengig, og vurdere hvilken av disse faktorene som var viktigst for å forklare bysantinernes endelige seier i konflikten. Etter å vurdert faktorene og sammenlignet konsekvensene må det først presiseres at det er gjort sentrale funn som støtter at alle tre faktorer har stor påvirkning på konflikten. De politiske faktorene sikter seg inn på politiske intriger og tegn på uroligheter innad i de to hovedaktørene i konflikten. De militære (taktiske, strategiske og organiserende) og teknologiske faktorene belyser Herakleios' vellykkede militære ekspedisjoner. De geopolitiske faktorene omhandler bysantinernes og persernes mellomstatlige disposisjoner, og viser til hvordan utenomstående allierte påvirket krigens gang. En rangering av faktorene kan på mange måter ses på som vilkårlig, men i henhold til funnene i oppgaven foreslåes følgende:

De geopolitiske faktorene ses på som det viktigste for å forklare konflikten resultat. Grunnen til dette er at involveringen av tyrkerne og avarerne respektivt har en omfattende konsekvensiell innvirkning på konflikten. I noen tilfeller, som ved beleiringen av Konstantinopel, balanserer det endelige utfallet av konflikten utelukkende på hendelsens resultat. I tillegg må tyrkerne anses som en viktig alliert og støtte i offensiven mot Perserriket. Etter de geopolitiske faktorene kommer de militærteknologiske- og taktiske/organiserende faktorene. Disse må anses som nesten like avgjørende for resultatet som de geopolitiske faktorene. Grunnen til at denne

¹⁶² Sebeos (1999b):219.

faktoren er rangert som nummer to er fordi teknologi har minimal innvirkning på resultater, med unntak av marin teknologisk fordel bysantinerne ved beleiringen av Konstantinopel. De taktiske og organiserende faktorene må likevel fremheves som viktige forklaringsgrunnlag for hvorfor bysantinerne opplevde den fremragende suksessen på slagmarken. Til sist komme de politiske faktorene, men dette betyr ikke at disse bør anses som ubetydelige. Tvert imot er det de politiske faktorene som har mest potensiell påvirkning på konflikten, men mange av hendelsene mangler utfyllende støtte i kilder. Derfor er det vanskelig å bevise noen av mulighetene, og på grunnlag av denne usikkerheten har de politiske faktorene fått tildelt tredjeplass i denne teksten.

Referanseliste

- Al-Tabari. (1999). *The History of Al-Tabari; the Sasanids, the byzantines, the Lakhmids and Yemen* (C. E. Bosworth, Trans.). Albany: State University of New York Press.
- Bivar, A. D. H. (1972). Cavalry Equipment and Tactics on the Euphrates Frontier. *Dumbarton Oaks Papers*, 26, 271-291. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/1291323>. doi:10.2307/1291323
- Graff, D. A. (2002). Strategy and Contingency in the Tang Defeat of the Eastern Turks, 629-630. In *Warfare in Inner Asian History (500-1800)* (pp. 33-73). Netherlands: Brill.
- Greatrex, G. & Lieu, S. N. C. (2002). *The Roman Eastern Frontier and the Persian Wars: Part II AD 363-630*. New York: Routledge.
- Howard-Johnston, J. (1999). Heraclius' Persian Campaigns and the Revival of the East Roman Empire, 622-630. *War in History*, 6(1), 1-44.
- Howard-Johnston, J. (2006). *East Rome, Sasanian Persia and the end of Antiquity*. Burlington: Ashgate Publishing Company.
- Howard-Johnston, J. (2010). *Witnesses to a World Crisis*. New York: Oxford University Press.
- Howard-Johnston, J. (2012). The Late Sasanian Army. In *Late Antiquity: Eastern Perspectives* (pp. 87-128). Cambridge: The Gibb Memorial Trust.
- Hurbanič, M. (2019). *The Avar Siege of Constantinople in 626: History and Legend*. London: Palgrave Macmillan.
- Kaegi, W. E. (2003). *Heraclius, Emperor of Byzantium*. New York: Cambridge University Press.
- Karantabias, M.-A. (2005). The Crucial Development of Heavy Cavalry under Herakleios and His Usage of Steppe Nomad Tactics. *The McGill Journal of Classical Studies*, 4, 28-41. Retrieved from https://www.academia.edu/9181398/The_Crucial_Development_of_Heavy_Cavalry_under_Herakleios_and_His_Usage_of_Steppe_Nomad_Tactics.
- Luttwak, E. (2009). *The Grand Strategy of the Byzantine Empire*. Cambridge: Harvard University Press.
- Melve, L. & Ryymin, T. (2018). *Historikerens Arbeidsmåter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Palmer, A. (1993). Part two: Dionysius of Tel-Mahre. In *The Seventh Century in the West-Syrian Chronicles* (pp. 111-221). Liverpool: Liverpool University Press.
- Petersen, L. I. R. (2013). *Siege Warfare and Military Organization in the Successor States (400-800 AD) : Byzantium, the West and Islam*. Leiden: Brill.
- Petersen, L. I. R. (2017). In search of Equilibrium: Byzantium and the Northern Barbarians, 400-800. *Journal of Medieval Military History*, 15(1), 37-69. doi:<https://www.jstor.org/stable/10.7722/j.ctt1wx91w8>
- Pohl, W. (2018). *The Avars: A Steppe Empire in Central Europe, 567-822*. London: Cornell University Press.
- Pourshariati, P. (2008). *Decline and fall of the Sasanian Empire*. London: I.B.Tauris & Co Ltd.
- Sandmo, E. (2015). *Tid for Historie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sawyer, P. H. & Hilton, R. H. (1963). Review: Technical Determinism: The Stirrup and the Plough. *Past & Present*(24), 90-100. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/649846>.
- Sebeos. (1999a). *The armenian history attributed to Sebeos (part 1)* (J. Howard-Johnston & R. W. Thomson, Trans.). Liverpool: Liverpool University Press.
- Sebeos. (1999b). *The armenian history attributed to Sebeos (part 2)* (J. Howard-Johnston & R. W. Thomson, Trans.). Liverpool: Liverpool University Press.
- Syvanne, I. (2018). Overview of East Roman Cavalry Warfare and Tactics, ca. 410-641. *Academia.edu*. Retrieved from https://www.academia.edu/36185385/Syvanne_Ilkka_East_Roman_Cavalry_Warfare_410-641
- Theophanes. (1997). *The Chronicle of Theophanes* (C. S. Mango, R., Trans.). New York: Oxford University Press.

Whitby, M. & Whitby, M. (1989). *Chronicon Paschale*. Liverpool: Liverpool University Press.

